

Göçmen Gebelerde Anemi Prevalansı

THE PREVALENCE OF ANEMIA AMONG IMMIGRANT PREGNANT WOMEN

H. Avni Şahin¹, H. Güler Şahin², Berin Bayraklı

Özet

Amaç: Kırsal kesimden ve komşu ülkelerden göç edip Van ilinin kenar semtlerine yerleşen gebelerdeki anemi prevalansını saptamak.

Gereç ve Yöntem: Küme örnekleme yöntemi ile seçilen toplam 217 gebe kadından 51'i (köy grubu), göçmenlerin yoğun bulunduğu sağlık ocağı bölgelerine kayıtlı 639 gebeden 69'u (göçmen grubu), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Araştırma Hastanesine aynı zaman dilimi içerisinde başvuran 54 gebe kadın (hastane grubu) olmak üzere toplam 174 gebe basit rasgele yöntemle seçilerek araştırma kapsamına alındı. Yaş, gebelik sayısı, doğum sayısı, yaşayan çocuk sayısı, ölü doğum sayısı, düşük sayısı, gebelik haftası, eğitim düzeyi, gebelik aralıkları ve hemoglobin düzeyleri saptanarak kaydedildi.

Bulgular: Gruplar arasında gebelik sayısı, doğum sayısı, yaşayan çocuk sayısı, ölü doğum sayısı, düşük sayısı, gebelik aralığı ve gebelik haftası yönünden anlamlı fark mevcut değildi. Gruplar arasında yaş, eğitim düzeyi, hemoglobin düzeyi açısından anlamlı farklılıklar mevcut idi. Göçmen grubunda 19 yaş altı gebe oranının anlamlı olarak yüksek olduğu tespit edildi. Ortalama hemoglobin düzeyi köy grubunda 12.3 g/dl, hastane grubunda 12.4 g/dl ve göçmen grubunda 10.5 g/dl idi. Köy grubunda %13.7 hastane grubunda %9.2 ve göçmen grubunda %73.9 oranında anemi tespit edildi. Göçmen grubundaki gebe kadınlarda hemoglobinin değerleri yaşayan çocuk sayısı ve gebelik sayısı artıp, gebelik aralığı kısaltıkça anlamlı olarak düşmekteydi.

Sonuç: Adolesan gebelik oranının daha yüksek olduğu, eğitim düzeyinin anlamlı derecede düşük bulunduğu göçmen grubundaki gebelerde anemi prevalansı da daha yüksek bulundu. Adolesan gebelik oranları azaltılmalı, modern aile planlaması yöntemleri ile gebelik aralıkları uzatılmalı, doğum öncesi izlemede bu grubun anemi yönünden risk altında olduğu göz önünde bulundurulmalı ve demir tedavisine önem verilmelidir.

Anahtar sözcükler: Anemi, göç, gebelik

Summary

Objective: To determine the prevalence of anemia among immigrant pregnant women from rural area and neighboring countries living in rural provinces of Van.

Materials and Methods: 51 pregnant women selected by cluster sampling method among 217 pregnant women the village group, 69 pregnant women selected among 639 immigrant adense immigrant population lives pregnant from service areas of medical health centers where formed the immigrant group, 54 pregnant women attending Yüzüncü Yıl University Hospital Obstetrics and Gynecology Clinics for antenatal care during the same period formed the hospital group. A total of 174 pregnant women were chosen randomly and studied. Age, gravida, parity, number of living children, stillbirths, abortions, gestational age, level of education, interval between pregnancies and hemoglobin levels were recorded.

Results: No statistical differences were present between gravida, parity, number of living children, stillbirths, abortions, intervals between pregnancies and gestational age of the groups. There were significant differences among the ages, education levels and mean hemoglobin levels of the groups. The rate of pregnant women below the age of 19 was significantly higher in the immigrant group. The mean hemoglobin levels were 12.3 g/dl, 12.4 g/dl and 10.5 g/dl in the village, hospital and the immigrant groups respectively. Anemia rates were 13.7%, 9.2% and 73.9% in the village, hospital and the immigrant groups respectively. The hemoglobin levels significantly decreased as the number of pregnancies and children increased and as the intervals between pregnancies decreased in the immigrant group.

Conclusion: The rate of adolescent pregnancies, illiteracy and anemia were significantly higher in the immigrant group. The rate of adolescent pregnancies and illiteracy should be reduced, intervals between pregnancies should be increased using effective family planning methods and iron supplementation during antenatal visits should be considered since this group of patients are under the risk pregnancy of anemia.

Key words: Anemia, immigration, pregnancy

1) Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Yrd. Doç. Dr.

2) Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Doğum Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı, Yrd. Doç. Dr.

1) Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi.

Dünyada her yıl milyonlarca insan doğal afetler, ekonomik sebepler ve güvenlik nedeni ile göç etmektedir.¹ Göç, beraberinde birçok sağlık sorununu da getirmektedir. Göçten en fazla nüfusun %60'ını oluşturan anne ve çocuklar etkilenir. Bu iki grup genel nüfus içerisindeki payının büyüklüğü ve fizyolojik özellikleri (büyüme, gelişme, gebelik, doğum ve loğusalık) nedeni ile sağlık açısından daha duyarlıdır.² Anemi bu duyarlı gruplardaki önemli problemlerden biridir. Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre gebelerde hemoglobin düzeyinin 11 g/dl'nin altında olması anemi olarak kabul edilir.³ Tüm dünyada gebe kadınların %40-60'ı anemik olup gelişmiş ülkelerde bile bu oranın %20'nin altına düşmediği bildirilmiştir.⁴ Yapılan çalışmalara göre Türkiye'de gebe kadınlardaki anemi prevalansı %40-64 arasındadır.^{5,6}

Van ili 1990 yılından itibaren yoğun göç almış ve nüfusu 150.000'den 500.000'e çıkmıştır.⁷ Göç ederek gelen bu insanlar genellikle şehrin kenar mahallelerine ve alt yapısı olmayan alanlara yerleşerek çadır ve barakalarda yaşamlarını sürdürmektedir. Bu araştırma çevre il, ilçe, köy ve ülkelerden gelerek Van il merkezine yerleşen göçmen gebelerin demografik özellikleri ile anemi prevalansını saptamayı amaçlamaktadır.

Gereç ve Yöntem

Bu çalışma, anket ve ölçüm tekniğinin birlikte kullanıldığı bir kesit çalışmasıdır. Van il merkezine bağlı köyler arasından küme örneklem yöntemi ile seçilen merkez Alaköy, Erçek ve Bostaniçi köylerinde kayıtlı toplam 217 gebe kadından 51'i köy grubunu; göçmenlerin yoğun olduğu 7, 8, 9 ve 10 nolu sağlık ocakları hizmet bölgelerinde kayıtlı toplam 639 gebe kadından 69'u göçmen grubunu; Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Araştırma Hastanesi Kadın-Doğum Polikliniğine başvuran 54 gebe kadın ise hastane grubunu oluşturdu. Küme örneklem yöntemi ile seçilen köy ve sağlık ocaklarında kayıtlı gebe kadınlara ebeler tarafından tek tek haber verilerek sağlık ocaklarına davet edildi. Gebelerin yaş, meslek, eğitim durumu, gebelik sayısı, gebelik haftası, çocuk sayısı, gebelik aralığı, düşük sayısı, kürtaj sayısı ve ölü doğum sayısını saptamak için hazırlanan anket yüz yüze görüşme tekniği ile dolduruldu. Anket önceden konu hakkında bilgilendirilmiş 3 öğretim görevlisi, 1 araştırma görevlisi, 1 sağlık teknisyeni ve 3 öğrenci hemşire tarafından uygulandı.

Anket uygulamasını takiben her gebeden antekübital bölgeden sitratlı tüpe 5 cc venöz kan alındı. Alınan kanlar YYÜ Tıp Fakültesi Araştırma Hastanesi Hematoloji

Laboratuvarına en geç 4 saat içinde getirildi, hemoglobin değerleri Hemacounter-T 890 cihazında değerlendirildi.

Sonuçların değerlendirilmesinde SPSS 9.0 istatistik programı kullanılarak Ki-Kare ve Kruskal Wallis testi uygulandı. Her üç grupta hemoglobin değeri, yaş, çocuk sayısı, gebelik sayısı, gebelik aralığı, düşük, kürtaj ve ölü doğum yapma durumları arasındaki ilişki korelasyon analizi ile saptandı. Anlamlılık sınırı olarak $P < 0.05$ kabul edildi.

Bulgular

Köy, hastane ve göçmen gruplarındaki gebe kadınların yaşları arasında fark istatistiksel olarak anlamlı idi ($p=0.01$). Köy göçmen ve hastane gruplarında 19 yaş ve altı gebe kadın oranı sırasıyla %11.76 %21.74 ve %5.56 idi. 20-30 yaş grubundaki oranlar ise %62.75 %49.24 ve %70.36 idi. 30 yaş üzerindeki gebe grubunda ise %25.49 %28.99 ve %24.08 idi. Araştırma kapsamındaki kadınların eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar vardı ($p=0.001$) Okur yazar olmayan oranı köy grubunda %78.4 göçmen grubunda %72.5 ve hastane grubunda %20.4 idi. Gruplar yaşayan çocuk sayısı ($p=0.7$) ölü doğum sayısı ($p=0.3$) gebeliklerin aralıkları ($p=0.9$) düşük yapma oranları ($p=0.1$) gebelik haftaları ($p=0.7$) yönünden karşılaştırıldıklarında arada anlamlı bir fark mevcut değildi. Köy grubunda ortalama hemoglobin düzeyi 12.3 g/dl, hastane grubunda 1.4 g/dl, göçmen grubunda ise 10.5 g/dl olup aralarındaki fark anlamlı idi ($p < 0.05$). Bu gruplarda anemi sınırı 11 g/dl kabul edildiğinde köy grubunda %13.7 hastane grubunda %9.2 ve göçmen grubunda %73.9 oranında anemi tespit edildi. Bulgular Tablo 1'de özetlenmiştir.

Köy, hastane ve göçmen gruplarındaki gebe kadınların hemoglobin değeri ile gebelik haftası regresyon analizi ile araştırıldı. Her üç grupta da gebelik haftası arttıkça hemoglobin değeri düşmekteydi. Gebelik süresinin bir hafta artması halinde hemoglobin değeri köy grubunda 0.027 g/dl, hastane grubunda 0.039 g/dl göçmen grubunda ise 0.013 g/dl kadar düşmekte idi. Yapılan korelasyon analizi sonucuna göre köy grubundaki kadınların hemoglobin değeri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki mevcut idi ($p=0.02$). Bu gruptaki gebe kadınların yaşları arttıkça hemoglobin değerleri düşmekte idi. Hemoglobin değeri ile çocuk sayısı, gebelik sayısı, gebelik aralığı, düşük sayısı ve ölü doğum sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunamadı. Hastane grubundaki gebe kadınların hemoglobin değeri ile yaş, çocuk sayısı, gebelik sayısı, gebelik aralığı, düşük sayısı ve ölü doğum sayısı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilemedi. Göçmen grubundaki gebe kadınların hemoglobin değerleri ile çocuk sayısı

Tablo 1
Grupların özellikleri

	Köy grubu n=51	Göçmen grubu n=69	Hastane grubu n=54
Yaş (yıl)	24.90 ± 5.63	25.30 ± 6.32	26.70 ± 5.84
<10 %	11.76	21.74	5.56
20-29 %	62.75	49.27	70.36
>30 %	25.49	28.99	24.08
Gravida	3.00 ± 2.10	4.00 ± 2.50	4.00 ± 3.10
Yaşayan çocuk sayısı	2.00 ± 1.79	2.00 ± 1.90	2.00 ± 1.90
Ölü doğum sayısı	0.15 ± 0.57	1.16 ± 0.46	1.16 ± 0.46
Abortus sayısı	0.30 ± 0.71	0.14 ± 0.52	0.20 ± 0.68
Gebelik aralığı	2.20 ± 1.83	1.40 ± 0.52	2.50 ± 3.03
Gebelik haftası <12 %	19.60	17.40	24.10
Gebelik haftası 12-34 %	39.20	31.90	33.30
Gebelik haftası >25 %	41.20	50.70	42.60
Eğitim düzeyi			
Okur yazar değil %	78.40	72.50	20.40
İlkokul - ortaokul %	17.60	26.10	33.30
Lise - üniversitesi %	3.90	1.40	46.30
Anemi oranı	13.70	73.90	9.20
Ortalama	12.30 ± 1.48	10.5 ± 1.23	12.4 ± 1.31
Hb düzeyi (g/dl)			

(p=0.03) gebelik sayısı (p=0.04) ve gebelik aralığı arasında (p=0.01) anlamlı bir ilişki vardı. Bu gruptaki gebe kadınlarda çocuk ve gebelik sayısı arttıkça ve gebelik aralığı kısalıdıkça hemoglobinin değerinde düşme görüldü. Hemoglobin değeri ile yaş, düşük sayısı ve ölü doğum sayısı arasında anlamlı bir ilişki saptanmadı.

Tartışma

Van ili özellikle 1990 yılından sonra yoğun bir şekilde göç almış ve nüfusu 150.000'den 500.000'e çıkmıştır.⁷ Göçten en fazla etkilenen gruplar ise nüfusun yaklaşık %60'ını oluşturan anne ve çocuklardır. Bu iki grup fizyolojik özellikleri nedeni ile sağlık açısından daha duyarlıdır.² Gebelikte anemi gelişmekte olan ülkelerde yaygın olarak görülen ciddi bir halk sağlığı sorunudur.^{8,9} Sebepler oldukça karmaşık olup en önemli neden demir eksikliğidir ve endüstrilemiş ülkelerde bile yaygın olarak görülür.^{9,10} Gebelik süresince gelişen anemi prematüre doğum, düşük doğum ağırlığı, perinatal ve maternal mortalite ve morbiditeyi arttırmaktadır.^{10,11} Becerra ve arkadaşlarının 1998 yılında yaptıkları çalışmada anemik annelerin bebeklerinde perinatal mortalite oranı %37.7 bulunmuştur.¹² İngiltere de orta düzeyde (hemoglobin 8-9 g/dl) anemik olan gebelerde anne ölüm riskinin 2 katına çıktığı tespit edilmiştir.⁴ Buradan yola çıkarak anemi yönünden yüksek risk taşıyan grupların anemi prevalansını araştırmayı amaçladık. Bu araştırmanın kapsamına alınan köy, hastane ve göçmen grubundaki gebe kadınlar arasında yaş, eğitim durumu, gebelik sayısı, gebelik haftası, çocuk sayısı, gebelik aralığı, düşük

sayısı ve ölü doğum sayısı açısından fark olup olmadığı araştırıldı. Her üç grupta gebelik sayısı, çocuk sayısı, gebelik haftası, gebelik aralığı, düşük sayısı ve ölü doğum yapma açısından anlamlı bir fark olmadığı tespit edildi. 19 yaş altı gebeliklerin oranı göçmen grubunda daha yüksekti. Eğitim seviyesi göçmen ve köy grubunda anlamlı olarak daha düşük idi. Bu iki grupta okur yazar olmayan gebelerin oranı (%78.4 ve %72.4) oldukça yüksek idi. DSÖ'ne göre gebe kadınlarda hemoglobin konsantrasyonunun 11 g/dl'nin altında olması anemi olarak kabul edilmektedir.³ Bu sınıra göre köy grubunda %3.7 hastane grubunda %9.2 ve göçmen grubunda ise %73.9 oranında anemi bulundu. Bu grupların ortalama hemoglobinin düzeyleri ise sırasıyla köy grubunda 12.3 g/dl, hastane grubunda 12.4 g/dl ve göçmen grubu gebe kadınlarda 10.5 g/dl idi. DSÖ kriterlerine göre göçmen grubu gebe kadınların hemoglobin ortalaması sınırın altında, köy ve hastane grubu gebe kadınların ise sınırın üzerinde idi. Akgün ve arkadaşları tarafından Ankara'nın iki gecekondu bölgesinde gebeler üzerinde yapılan çalışmada anemik gruptaki hemoglobin ortalaması 10.2 g/dl olarak tespit edilmiştir.⁵ Yeğinoğlu 1981 yılında Ankara'da 100 gebede anemi prevalansını %64 olarak tespit etmiştir.⁶ Göçmen grubunda bizim saptadığımız anemi oranı da bu sonuçlarla uyumludur ve bu bölgedeki göçmen grubu gebe kadınlar anemi ve oluşturabileceği komplikasyonlar yönünden risk altındadır. İzmir Gülbahçe Sağlık Ocağı bölgesinde 2001 yılında yapılan çalışmada gebelerdeki anemi prevalansının %28.9 olduğu, Adanada kırsal ve yarı kırsal alanda yaşayan gebe kadınlardaki anemi prevalansının %21.8 olduğu, Afyon ili 2 ve 4 no.lu Sağlık Ocağı bölgelerindeki gebelerde gebelik sayılarına göre anemi prevalansının ise %25.85-%35.65 arasında değiştiği bildirilmiştir.¹³⁻¹⁵ Merkez köylerdeki gebeler ile Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Polikliniği'ne antenatal takip için başvuran gebelerde anemi prevalansı bu çalışmalar ile kıyaslandığında daha düşüktür. Bunun muhtemel nedenleri bu grubun iyi antenatal takibi, Van ilinin yüksek rakımda yer alması ve en önemlisi yörede hayvancılığın geçim kaynağı olması nedeniyle hayvansal ürünlerin bol tüketimi ve köylerde 1997 yılında Van Sağlık Müdürlüğü tarafından başlatılan anemi ile mücadele kampanyasının birinci basamak sağlık kuruluşları tarafından devam ettirilmesi.

Gebelikte anne ve çocuk sağlığını olumsuz yönde etkileyen aneminin yaygınlığının bilinmesine rağmen problemin çözümüne yönelik çalışmalar yetersizdir. Anemi prevalansının, risk altındaki grupların ve anemi oluşumuna etkili faktörlerin tespiti, mümkün ise bu faktörlerin ortadan kaldırılması, oluştuğu takdirde erken ta-

nı ve tedavi ile ortaya çıkabilecek komplikasyonların azaltılabilmesi mümkündür. Van ilindeki göçmen gebe kadınlar yüksek risk taşıyan gruplar arasındadır. Göçmen grubundaki gebe kadınların hemoglobin değerleri ile çocuk sayısı, gebelik sayısı, ve gebelik aralığı arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Sorunun ve oluşturabileceği komplikasyonların giderilmesi için nedenlere yönelik önlem alınması gereklidir. Yüksek anemi riski taşıyan doğurganlık çağındaki göçmen kadınların modern aile planlaması yöntemleri ile gebelik sayıları azaltılması, gebelik aralıkları uzatılması ve gebelerin takibinde Fe tedavisine önem verilmelidir. Etiyolojide diğer olası risk faktörlerinin de araştırılması sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

1. **Kara H.** Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki zorunlu göçün göçmen aileler üzerine etkisi. *Kadın ve Aile Dergisi* 1995; 138: 16-7.
2. **Bertan M, Güler Ç.** Halk Sağlığı Temel Bilgiler, 1995, Özışık Ofset, Ankara.
3. WHO Nutritional Anemias, Report of A WHO Scientific Groups. 1968: 405-9.
4. **Allen LH.** Pregnancy and iron deficiency unresolved issues. *Nutrition Reviews* 1997; 55(4): 91-101.
5. **Akgün S, Pekcan H, Babaoğlu MÖ, Esen O, Khalil K.** Ankara'nın iki gecekondü bölgesinde anemi görülme sıklığı ve anemiye etki eden bazı faktörlerin araştırılması. *Beslenme ve Diyet Dergisi* 1995; 24(2): 201-14.
6. **Yeğinobalı S.** Gebelikte Anne Beslenmesinin bebek doğum ağırlığına etkisi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beslenme ve Diyetetik Programı Bilim Uzmanlığı Tezi. 1981. Ankara.
7. **Akman N.** Göçler ve sağlık sorunları. *Kadın ve Aile Dergisi* 1995; 138: 14-5.
8. **Singla PN, Tyagi M, Kumar A, Dash D, Shankar R.** Fetal growth in maternal anaemia. *Journal of Tropical Pediatrics* 1997; 43: 89-92.
9. **Mola G, Permezal M, Amoa AB, Klufio CA.** Anemia and perinatal outcomes in post moresby. *Aust N Z J Obstet Gynaecol* 1999; 39: 31-4.
10. **Allen LH.** Anemia and iron deficiency: effects on pregnancy outcome. *Am J Clin Nutr* 2000; 71(Suppl): 1280S-4S.
11. **Steer PJ.** Maternal hemoglobin concentration and birth weight. *Am J Clin Nutr* 2000; 71(Suppl): 1285S-7S.
12. **Becerra C, Gonzales GF, Villena A, De La Cruz D, Florian A.** Prevalence of anemia in pregnancy pucallpa regional hospital, Peru. *Rev Panam Salud Publica* 1998; 3(5): 285-92.
13. **Kılıç B, Acar R, Özgen H, Gök K.** İzmir Güzelbahçe sağlık ocağı bölgesindeki gebe kadınlarda anemi prevalansı. 1. Ulusal Ana Çocuk Sağlığı Kongresi Kitabı. Ankara, 29-31 Mart 2001: 286-7.
14. **Yoldaşcan E, Öner S.** Adana kırsal ve yarıkırsal alanda yaşayan gebe kadınların izlem fişlerinden saptanan risk faktörleri. 1. Ulusal Ana Çocuk Sağlığı Kongresi Kitabı. Ankara, 29-31 Mart 2001: 279.
15. **Beştepe G, Bilgin N.** Afyon ili 2 ve 4 nolu sağlık ocaklarındaki gebelerde anemi prevalansı ve anemiyi etkileyen bazı faktörlerin incelenmesi. 1. Ulusal Ana Çocuk Sağlığı Kongresi Kitabı. Ankara, 29-31 Mart 2001: 288-9.

Geliş tarihi: 23.01.2002

Kabul tarihi: 31.10.2002

İletişim adresi:

Yard. Doç. Dr. Hüseyin Avni Şahin
Yüztüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi
Aile Hekimliği Anabilim Dalı 65100 VAN
Tel: (0533) 251 88 66
Faks (0432) 216 83 52
e-posta: drhsahin@hotmail.com